

Z historie brněnské pobočky JČMF

Konference Brno 2013

RNDr. Karel Lepka, Ph.D.

První zmínka v ČPMF

V roce 1901 byla v Časopise pro pěstování matematiky a fyziky (ČPMF) uveřejněna první samostatná zmínka o aktivitách brněnských členů JČMF:

Na žádost členů JČMF v Brně byla zřízena při brněnské c. a k. (císařské a královské) vysoké škole technické příruční knihovna. Prozatím bylo povoleno zakoupení skříně na knihy, jež se svolením slavného rektorátu v místnostech české techniky postavena bude. O podrobnostech bude jednáno.

Přednášková činnost

- V letech 1901-1912 bylo v rámci schůzí JČMF v Brně uskutečněno 53 přednášek, průměrná návštěvnost byla 15 lidí (nejvíce 25, nejméně 8).

Přednášky v roce 1903

- Roku 1903 se konaly tři schůze:
 - 1. 3. 1903 přednesl prof. V. Řehořovský „Vzpomínku na dvorního radu Dr. F. J. Studničku“ a prof. Sobotka přednášel na téma „Odvození základních vzorců sférické trigonometrie.“
 - 1. 4. 1903 přednášel ředitel V. Jeřábek „O zvláštních cirkulárních křivkách stupně čtvrtého s dvojnásobným bodem dotyčným.“ A prof. Dr. Vladimír Novák „O záření kysličníku vodičitého (s demonstracemi).“
 - 13. 5. 1903 přednášel dvorní rada K. Zahradník „O integrování úplných diferenciálních rovnic se stálými koeficienty.“

Přednášky v roce 1904

- **30.11.1904 - Václav Řehořovský - „O diferencích sinusových“.**
- **17.12.1904 - Karel Zahradník - „O transformaci křivek pomocí jisté iracionální kubické transformace“.** Toto bylo pokračováním přednášky z 9.4.1904 uveřejněné ve zprávách vídeňské akademie věd.
- **18. 5. 1905 - Bedřich Macků, profesor II. Českého gymnasia a asistent techniky - „O elektrolytickém detektoru“.**

Veškeré přednášky vyšly tiskem.

První výbor v Brně

- V roce 1905 se ustavil první výbor, či chcete-li byli ustanoveni lidé za jednotlivé činnosti. ČPMF o tom referoval následovně:

Předsedou vědeckých měsíčních schůzí pořádaných brněnskými členy JČMF byl zvolen pro letošní období p. dvorní rada Dr. Karel Zahradník, řádný profesor České techniky. Do knihovnické komise zvoleni p. Dr. Vladimír Novák, Václav Řehořovský a Bedř. Procházka, profesori české techniky a dr. František Nachtikal, profesor průmyslové školy v Brně.

Změna stanov JČMF v roce 1912

- Stanovy JČMF byly doplněny o možnost zřizování odborů mimo Prahu v místech, kde jsou vysoké školy a tím byl společenský život zde postaven na náležitý podklad. Byly navrženy zvláštní **stanovy odborové**, které byly přizpůsobeny stanovám JČMF.

Schválení stanov brněnského odboru

- Tyto stanovy byly schváleny vynesemím veleslavného c. a k. (císařského a královského) místodržitelství markrabství moravského v Brně ze dne 23. ledna 1913 pod číslem 5619.
- Valná hromada byla svolána na 10. 3. 1913 a brněnský odbor byl ustaven jako první mimo Prahu.

První výbor brněnského odboru

- Předseda: *dr. Karel Zahradník*
- Místopředseda: *Miloslav Pelíšek*
- Pokladník: *dr. Vladimír Novák*
- Knihovník: *dr. Bedřich Macků*
- Jednatel: *dr. František Nachtikal* (průmyslovka)
- Členové: *dr. Karel Čupr* (I. č. reálka), *dr. Jan Vojtěch*,
Ladislav Staněk (posluchač techniky)
- Náhradníci: *Ludvík Klapý* (posluchač techniky), *dr. Josef Mašek*
- Kontrolující komisaři: *Josef Bezdíček* (ředitel dívčího gymnasia), *Václav Komárek* (profesor ústavu vzdělávání učitelů)

Prof. Dr. Karel Zahradník (1848-1916)

Karel Zahradník

- **vzdělání**

1860–1868 piaristické gymnázium v Litomyšli,
1868–1869 obor matematika a deskriptivní geometrie na české technice v Praze,
1869–1872 obor matematika a fyzika na pražské universitě,
1874 doktorát filozofie,
1872 učitelská zkouška z matematiky a fyziky

- **vyznamenání a pocty**

komtur řádu Františka Josefa (1908),
podílník zlaté medaile světové výstavy v Paříži (1900)

- **jiné pocty**

císařský a královský dvorní rada (1902),
čestný člen Jednoty českých matematiků,
předseda a čestný člen podpůrného spolku Hlávka, akademický člen spolku Zora

- **zaměstnání**

1872–1875 asistent matematiky na české technice v Praze,
1874–1876 suplující učitel na I. českém reálném gymnáziu v Praze,
1876–1888 profesor matematiky na univerzitě v Záhřebu,
1899 řádný profesor matematiky na České vysoké škole technické v Brně (zde 1899–1901 rektorem a 1910–1911 děkanem odboru kulturního inženýrství)

Karel Zahradník

- **Odborné a zájmové organizace**

- přespolní člen Královské české společnosti nauk v Praze
- řádný člen Jihoslovanské akademie věd a umění v Záhřebu
- dopisující člen Královské srbské akademie věd v Bělehradě
- člen České akademie věd a umění v Praze
- člen Circolo matematico di Palermo
- člen Deutsche Mathematiker Verein

- **Dílo**

- sedm didaktických děl, 86 pojednání
- další drobná pojednání roztroušená v Grunezt-Hoppeově archivu, zasedacích zprávách Královské české společnosti nauk, Weyrově archivu, ve spisech Akademie záhřebské a vídeňské a v Časopise pro pěstování matematiky a fyziky.

Podrobný soupis díla uveden v jeho osobním spisu *AVUT* v Brně, fond A 1, Rektorát, krab. Z 1 a v článku M. Lercha: Karel Zahradník, *AČA* XXVII., 1917, s. 132–142.

Prof. Dr. Vladimír Novák
(1869-1944)

Vladimír Novák

- Profesor obecné a technické fyziky na České vysoké škole technické v Brně, rektor této školy v letech 1910–1911 a 1921–1922.
- **Vzdělání**
 - Akademické gymnázium v Praze,
 - II. gymnázium na Novém Městě v Praze,
 - gymnázium v Truhlářské ulici v Praze.
 - Filozofická fakulta *UK* v Praze - matematika, fyzika (1887–1891, zkouška učitelské způsobilosti a doktorát filozofie v roce 1892).

Vladimír Novák

- **důležité publikace**
 - Napsal první českou vysokoškolskou učebnici fyziky, praktickou příručku pro fotografy s názvem Praktická fotografie.
 - Zpracoval hesla pro Ottův slovník naučný a Technický slovník z oboru fyziky a fotografie.
 - Publikoval řadu odborných prací, věnoval se také popularizaci fyziky.
- **zajímavé okolnosti**
 - V roce 1903 stál u zrodu tzv. vysokoškolských extenzí (přednášek pro veřejnost) na Moravě. V roce 1911 jako rektor brněnské české techniky podpořil vznik druhé české univerzity v Brně. Významně se zasloužil o vybudování Kounicových kolejí.
- **odborné a zájmové organizace**
 - předseda brněnské pobočky Jednoty českých matematiků a fyziků,
 - předseda Moravské přírodovědecké společnosti v Brně,
 - jednatel a později předseda Spolku Kounicovy studentské koleje,
 - člen Sociétés française de physique v Paříži,
 - dopisující člen *KČSN* v Praze, člen České akademie věd v Praze.

Vladimír Novák

- **Zaměstnání**

- 1892–1894 Česká reálka v Ječné ulici v Praze a Státní gymnázium v Plzni,
- Univerzita Karlova v Praze (česká):
asistent při ústavu fyziky (1888–1889, 1890–1892, 1894–1902),
1896–1902 soukromý docent experimentální fyziky,
- Dívčí gymnázium Minerva v Praze:
suplent matematiky a fyziky (1896–1902),
- Cavendish Laboratory v Cambridge:
(zimní semestr 1896–1897, stipendium České akademie věd v Praze),
- laboratoře prof. Rowlanda v Baltimoru, USA (zimní semestr 1898–1899, stipendium České akademie věd),
- 1902–1939 Česká vysoká škola technická v Brně:
profesor obecné a technické fyziky (1902 mimořádný a od roku 1906 řádný profesor), rektor
v letech 1910–1911 a 1921–1922; děkan odboru stavebního inženýrství v letech 1904–1905
a 1918–1919; děkan odboru strojíního inženýrství a elektroinženýrství v letech 1912–1913 a děkan
odboru kulturního inženýrství v letech 1920–1921,
- Masarykova univerzita v Brně:
od roku 1919 stál v čele Ústavu lékařské fyziky,
od roku 1919 Vysoká škola veterinární - suplent zvěrolékařské fyziky vysoké školy technické
v Brně, rektor této školy v letech 1910–1911 a 1921–1922

Prof. Miloslav Peříšek (1855-1940)

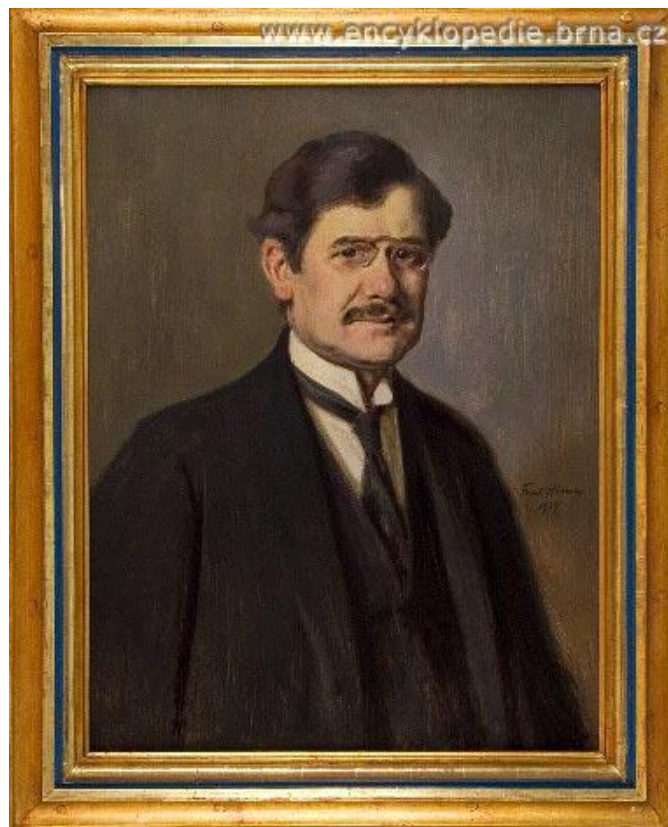
Miloslav Pelíšek

- **zajímavé okolnosti**
 - Jelikož neměl příbuzné, odkázal svůj majetek vědeckým institucím.
- **vzdělání**
 - reálka v Poličce a v Jihlavě,
 - studium matematiky a deskriptivní geometrie na německé vysoké škole technické v Praze a na Karlově univerzitě v Praze (1880), aprobace rozšířena i na fyziku (1885)
- **zaměstnání**
 - zkušební rok na reálce v Praze (do 1881),
 - asistent deskriptivní geometrie a matematiky na německé vysoké škole technické v Praze (od 1881),
 - od 1886 pedagog na české státní průmyslové škole v Plzni,
 - přednášky na české státní průmyslové škole v Praze (od 1897),
 - od 1908 supluje deskriptivní geometrii na ČVŠT v Brně,
 - 1909 jmenován řádným profesorem,
 - 1911/12 děkanem odboru kulturního inženýrství, 1917/1918 děkanem odboru stavebního inženýrství,
 - odchod do penze (1926)
- **odborné a zájmové organizace**
 - Česká akademie věd a umění,
 - Jednota matematiků a fyziků v Praze,
 - Královská česká společnost nauk,
 - Moravská přírodovědecká společnost

Miloslav Peříšek

- **Publikace** (z článků v odborných periodících):
 - Über die Normalen der Kegelschnitte und damit verwandte Probleme (1883)
 - O metrických relacích transversál (1898)
 - O středech křivosti kotálnic (1900)
 - O plochách vytvořených sférickými kotálnicemi (1913)
 - O ploše osmého řádu vytvořeného kotálením (1916)
 - O přemístění rovnostranného trojúhelníku v prostoru (1928)
- Das Wesen und die Wirkung bildlicher Darstellungen (Habilitation práce, 1885)

Bedřich Macků (1879-1929)

Bedřich Macků

- **vzdělání**
 - 1. české státní gymnázium v Brně (1898 maturita),
 - 1898–1900 Filozofická fakulta Univerzity ve Vídni,
 - 1901–1902 Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze (st. zkouška z matematiky a fyziky v roce 1903, doktorát filozofie 6. 7. 1905)
- **jiné pocty**
 - v rámci Jubilejních oslav Tišnovska (půl století kulturního a hospodářského rozvoje 1884–1934), pořádaných v Tišnově ve dnech 1.–15. 7. 1934, mu byla 1. 7. 1934 v Tišnově na rodném domě v Šafaříkově ulici odhalena pamětní deska
- **zaměstnání**
 - 1902–1903 *UK* v Praze (asistent),
 - 1903–1906 - 2. české státní gymnázium v Brně (profesor),
 - 1903–1920 Česká vysoká škola technická v Brně (1907 asistent, adjunkt, 1909 soukromý docent experimentální fyziky, 1913 mimořádný a 1920 řádný profesor technické fyziky),
 - od 1920 Přírodovědecká fakulta MU v Brně (řádný profesor experimentální fyziky)
- **politická orientace**
 - příslušník strany českých socialistů

František Nachtikal (1874-1939)

František Nachtikal

- **vzdělání**
 - reálné gymnázium v Klatovech (1885–1893),
 - pražská univerzita (1897), aprobace matematika, fyzika (1898 titul PhDr., dizertační práce „Theorie zjevů piezoelektrických a pyroelektrických“),
 - studium v Göttingenu a na Sorbonně v Paříži
- **dílo**
 - Princip relativity (1921),
 - Základy praktické fyziky (spolu s Vladimírem Novákem a Bedřichem Macků),
 - Fyzika technická (1931)
 - Dále práce z akustiky a teorie pružnosti.
- **zaměstnání**
 - pedagog na české státní reálce v Brně (od 1900),
 - pedagog české státní průmyslové školy v Brně (1902–1912),
 - profesor na české technice v Brně jmenován 30. 3. 1921,
 - vedoucí II. fyzikálního ústavu, děkan odboru chemického inženýrství (1925/1926),
 - ČVUT v Praze (od 1926)
- **odborné a zájmové organizace**
 - Moravská přírodovědecká společnost,
 - Masarykova akademie práce,
 - Královská česká společnost nauk,
 - Jednota československých matematiků a fyziků

Karel Čupr (1883-1956)

Karel Čupr

- **zaměstnání**

- 1910–1914 suplující učitel na II. české státní reálce v Brně,
- od 1914 Česká obchodní akademie v Brně - suplující učitel, profesor,
- 1914–1951 Česká vysoká škola technická v Brně (asistent od roku 1914); soukromý docent (od roku 1921); mimořádný profesor matematiky (od roku 1923), řádný profesor matematiky (od roku 1928); ve studijním roce 1926–1927 děkan odboru inženýrského stavitelství a zeměměřičského inženýrství; 1932–1933 děkan odboru strojního inženýrství a elektroinženýrství), 1933–1935 rektor brněnské české techniky

- **odborné a zájmové organizace**

- Jednota československých matematiků a fyziků,
- Moravská přírodovědecká společnost v Brně,
- Státní statistická rada v Praze,
- dopisující člen *KČSN* v Praze,
- Spolek Kounicovy studentské koleje českých vysokých škol v Brně (čestný člen)

Karel Čupr

- Ve 30. letech 20. století se jako rektor české techniky v Brně zasazoval o zachování její celistvosti, když měla být v rámci úsporných opatření vlády značně redukována, např. zrušením odboru architektury. V roce 1943 utrpěl úraz, když mu vlak na železničním přejezdu v ulici Radlas ujel obě nohy; přesto se po válce vrátil do práce, posluchači ho však museli nosit na přednášky a jeho asistent Ludvík Frank za něj psal zápisy na tabuli.
- Prastrýc František Čupr (11. 4. 1821–28. 6. 1882) byl filozof a docent pražské univerzity. Bratr Václav (16. 10. 1897–29. 4. 1985) byl docentem a posléze profesorem anorganické chemie a elektrochemie a vedoucím ústavu teoretické a fyzikální chemie na PŘF MU v Brně.

Jan Vojtěch (1879-1953)

Jan Vojtěch

- **vzdělání**

- 1890–1898 gymnázium v Uherském Hradišti,
- 1898–1902 FF pražské univerzity (v roce 1909 jmenován docentem, 12. 1. 1920 jmenován řádným profesorem)

- **dílo**

Učebnice matematiky:

- Geometrie pro vyšší třídy reálce a gymnasií a reálných gymnasií
- Geometrie projektivní.

Věnoval se hlavně teorii transformací, teorii rovinných křivek šestého stupně a projektování v geometrii.

- **zaměstnání**

- po studiích suploval na gymnáziích v Praze a Olomouci,
- učitel na zemské reálce v Lipníku (od 1. 9. 1904),
- učitel na 2. státní reálce v Brně (od 1. 9. 1907),
- suploval na technice v Brně (od 1916/1917),
- mimořádným profesorem jmenován 25. 2. 1918,
- děkan odboru inženýrského stavitelství na ČVST v Brně (1921–1922)
- ČVUT v Praze (od 1923)

- **odborné a zájmové organizace**

- Královská česká společnost nauk,
- čestný člen Jednoty československých matematiků a fyziků

Činnost v roce 1921

- *Odsouhlaseno zvýšení počtu členů výboru z osmi na devět. Bylo schváleno udělení čestného členství prof. Novákovi. ÚV s potěšením přijal zprávu doc. Čupra o prosperitě brněnského skladu.*
- *Brněnský odbor vzal na se vypsati a rozdělití cenu NOVÁKOVU, zřízenou jeho ctitelem na oslavu jeho druhého rektorátu na brněnské technice. Suma 2 000 Kč bude rozdělena na dva až tři díly. Ucházet se mohou posluchači brněnských VŠ, pokud jsou členy odboru brněnského pojednáním z oboru věd matematických, fyzikálních nebo aplikovaných. Odměnění jsou povinni na týdenní schůzi koncem školního roku podati stručný referát. Práce přijímá prof. Novák do konce dubna 1922.*

Dotace z ústředí byly zvýšeny na 3 600 Kč.

Bylo jednáno s prof. Lerchem o vydání díla o eliptických funkcích.

Předsedové pobočky (1913-1964)

- Karel Zahradník 1913-1916
- Vladimír Novák 1916-1938
- Ladislav Seifert 1938-1942
- Bohumil Hostinský 1942-1946
- Otakar Borůvka 1946-1949
- Ladislav Seifert 1949-1952
- Josef Kaucký 1952-1956
- Karel Koutský 1956-1960
- Jiří Klapka 1960-1964

Předsedové pobočky (1964-2013)

- prof. Rostislav Košťál,
- prof. Josef Žák,
- doc. Josef Březina,
- prof. Martin Černožorský,
- doc. Eduard Fuchs,
- prof. Jan Novotný,
- doc. Jaroslav Beránek